

VIIETEISTKÜMNES PÜHAPÄEV PÄRAST NELIPÜHA AD 2025

Lk 17:11–19 (Js 38:16–20; Ef 5:15–20)

11 Ja see sündis, kui Jeesus oli minemas Jeruusalemma, et Ta läks Samaaria ja Galilea vahelt läbi.

12 Ja kui Ta jõudis ühte alevisse, tulid Talle vastu kümme pidalitöbist meest, kes jäid eemale seisma.

13 Ja nad tõstsid häält ja hüüdsid: «Jeesus, Õpetaja, halasta meie peale!»

14 Ja neid nähes ütles Jeesus neile: «Minge näidake endid preestritele!» Ja sündis, et nad mineku ajal said puhtaks.

15 Aga üks nende seast, nähes, et ta on paranenud, tuli tagasi Jumalat ülistades

16 ja langes silmili maha Jeesuse jalge ette Teda tänades. Ja see oli samaarlane.

17 Jeesus kostis: «Eks kümme ole saanud puhtaks? Kus on need üheksa?»

18 Kas muid ei ole leidunud, kes oleksid tulnud tagasi Jumalat ülistades, kui vaid see muulane?»

19 Ja Ta ütles talle: «Tõuse üles ja mine, sinu usk on su päästnud!»

Ja Jeruusalemma minekul sündis, et Ta oli Samaaria ja Galilea vahelt läbi minemas. Ja Tema sisenemisel ühte külla tulid Talle vastu kümme pidalitöbist meest, kes jäid eemale seisma. Ja nad tõstsid häält, üteldes: «Jeesus, Kaskija, halasta meie peale!» Ja olles näinud, ütles Ta neile: «Kui olete läinud, näidake endid preestritele!» Ja nende minnes sündis, et nad said puhtaks. Üks neist aga, olles näinud, et ta oli terveks saanud, pöördus ümber, suure häälega Jumalat ülistades, ja langes näoli Tema jalge ette Talle tänu tuues, ja ta oli samaarlane. Vastates aga ütles Jeesus: «Kas mitte kümme ei saanud puhtaks? Need üheksa aga – kus nad on? Kas muid pole leitud tagasi pöördunud olevat, et Jumalale au anda, kui vaid see muulane?» Ja Ta ütles talle: «Tõuse üles, mine – sinu usk on su päästnud!»

Sissejuhatus

Kiriku pärimuse järgi on kolmanda evangeeliumi autoriks arst Luukas, kes oli sündinud Antiookias paganlike vanemate lapsena¹. Kuigi vahel on arvatud, et Luukas võis juba varasemalt kuuluda Jeesuse laiemasse õpilasteringi (nn seitsmekümne hulka), on kirikuisad valdavalt veendunud, et temast sai kristlane Pauluse kuulutustöö tulemusena, kelle saatjaks Luukas tema teisel ja kolmandal misjonireisil oli, jäädes Pauluse juure ka tema vangipõlvepäevil.

¹ Seda, et tegemist oli sünni poolest paganaga, võib järeldada apostel Pauluse sõnadest Kirjas koloslastele, kus apostel nimetab ainsaks ümberlõigatute hulgast tema juurde jäänud kaastöölisteks Aristarhost ja Markust, andes seejärel edasi tervitused ka «armsalt arstilt Luukaselt» (vt Kl 4:10–14).

Luuka evangeeliumi 21. peatükk toob ära Jeesuse ettekuulutuse Jeruusalemma hävitamise kohta, kuid ei maini selle ettekuulutuse täitumist, seega on tõenäoline, et evangeelium on kirjutatud enne aastat 70. Ning kuna evangeeliumi järg, Apostlite tegude raamat, lõpeb kirjeldusega Pauluse jõudmisest Rooma, kus apostel viibis [vähemalt] kaks aastat enne oma märtrisurma aastal 64, tundub üsna tõenäoline, et evangeelium on valminud hiljemalt 60. aastate esimesel poolel.

Olles ise endine paganausuline, väljendab Luukas oma evangeeliumis kindlat veendumust Jeesuses teostunud lunastuse universaalsusest: see ei ole mõeldud mitte ainult juutidele, vaid kõigile rahvastele: «Nõnda on kirjutatud, et Messias pidi kannatama ja kolmandal päeval üles tõusma surnuist. Ja Tema nimel peab kuulutatama meelearandust pattude andeksandmiseks kõigi rahvaste seas, alates Jeruusalemmast.» (Lk 24:46j)

Luuka evangeelium (nagu ka Apostlite tegude raamat) algab sissejuhatusena, milles raamatu esmase adressaadina märgitakse «üliaulist Teofilost²», samuti kirjeldab Luukas sissejuhatuses nii oma töömeetodit kui eesmärgi: «Juba mitmed on võtnud kätte koostada jutustus neist asjust, mis meie seas on aset leidnud, nõnda nagu seda on meile edasi andnud need, kes ise algusest peale on seda oma silmaga näinud ja on saanud sõna sulasteks. Seepärast on mullegi tundunud õige, pärast kõigega algusest peale täpset tutvumist, kirjutada sinu jaoks, üliauline Teofilos, järgemööda kõik üles, et sa võiksid õppida tundma sulle õpetatud asjade usaldusväärsust.» (Lk 1:1–4)

Arvatavasti oli Teofilos ristiusust huvitunud pagan, võib-olla ka juba ristimiskandidaadiks vastuvõetu, kes sellisena kehastab õigupoolest kogu inimkonda, kellele Kristuse jüngrid on kutsutud evangeeliumi kuulutama. Seda tasub ka evangeeliumi paremaks mõistmiseks pidevalt mees pidada, iseäranis kahest aspektist. Esiteks juba mainitud universaalsus: kristlik rõõmusõnum on mõeldud (ja möödapääsmatult vajalik) kõigile rahvastele.

Ning teiseks: kuna autori eesmärgiks ei ole mitte rahuldada lugejate uudishimu, vaid neid usuliselt veenda, on ta ajaloolisele tõepärasusele piinliku täpsusega truuks jääda püüdes³ oma teose üles ehitanud viisil, mis toob esile kristluse olulisimad õpetuslikud ja usutunnistuslikud tõed. Parimal viisil väljendavad seda taotlust ehk Emmause jüngrite loos öeldud sõnad: «Ja hakates peale Moosesest ja Prohvetitest, seletas Jeesus neile ära kõigist kirjadest selle, mis Tema kohta käib.» (Lk 23:27)

² Nimi Θεόφιλος tähendab «Jumala sõber».

³ Vt nt Lk 3:1j.

Keelelisi märkuseid

Jeesus – originaalis puudub siin Jeesuse nimi.

Jeruusalemma – εἰς Ἱερουσαλὴμ – nime Ἱερουσαλὴμ – יְרוּשָׁלַיִם või יְרוּשָׁלַם – tõlgitakse kristlikus traditsioonis sageli kui «rahu linn».⁴

Samaaria – Σαμαρείας – nimi Σαμάρεια – «Samaaria», heebrea keeles שָׁמְרֹן – tuleneb verbist שָׁמַר – «vahti pidama», «valvama», «tähelepanelikult jälgima».⁵

Galilea – Γαλιλαίας – nimi Γαλιλαία tuleneb heebrea sõnast גָּלִיל – «piirkond».

Jeesus – Ἰησοῦ – nimi Ἰησοῦς tuleneb heebrea nimest יְהוֹשֻׁעַ ja tähendab «JHWH on pääste», «JHWH päästab».

Õpetaja – ἐπιστάτα – sõna ἐπιστάτης koosneb alal[e]ütlevast eessõnast ἐπί ja verbist ἵστημι – «[kindlalt] seisma», «püsima» – ning ei tähenda mitte «õpetaja», vaid «ülevaataja», «ülem», «eestseisja», «isand», «valitseja», «käskija».

Halasta – ἐλέησον – sõna ἐλέω – «halastama», «armu heitma» – võib olla etümoloogiliselt seotud sõnaga ἔλαιον – «õli», «võideõli» –, viidates nõnda näiteks haavade õliga leevendamisele (vrd Lk 10:34).

Näidake – ἐπιδείξατε – sõna ἐπιδείκνυμι tähendab «esile tooma», «esitlema», «demonstreerima», «tõestusmaterjali esitama».

Preestritele – τοῖς ἱερεῦσιν – sõna ἱερεύς – «preester», «pühamees» – tuleneb sõnast ἱερός – «pühitsetud», «püha», «Jumalale kuuluv».⁶

Ülistades – δοξάζων – sõna δοξάζω tähendab «ülistama», «austama», «austust osutama», «au sees pidama», «[kellestki midagi] arvama», «[kellestki midagi] pidama». Etümoloogiliselt on sõna δοξάζω seotud verbiga δεικνύω – «näitama», «nähtavaks tegema», «selgeks tegema», ka «tunnistust andma», «tõestama».

Silmili maha – ἐπὶ πρόσωπον – sõna πρόσωπον tähendab «nägu», «pale».

Jeesuse – originaalis puudub siin Jeesuse nimi.

⁴ Paljude keeleteadlaste pärineb Jeruusalemma nimi küll hoopis iidsest ugariti jumaluselt Šalimilt.

⁵ 1Kn 16:24 järgi on Samaaria mägi ja sellel asunud linn saanud nime oma esialgse omaniku järgi.

⁶ Eestikeelne sõna «preester» tuleneb sõnast πρεσβύτερος – «vanem», «kogudusevanem».

Tänades – εὐχαριστῶν – sõna εὐχαριστέω koosneb head tähistavast määrsõnast εὖ ja verbist χαρίζομαι – «[kellelegi] head meelt valmistama», «heatahtlik olema», «armuline olema» – ning tähendab eeskätt «tänamata», «tänu toomata».⁷

Kostis – ἀποκριθεις... εἶπεν – sõnasõnalt: «vastates...ütles». Sõna ἀποκρίνομαι – «vastama», «vastust andma» – tähenduse osaks on teatav lõplikkus ja vastandumine («teada andma»). Sõna tüveks olev verb κρίνω tähendab «eristama», «eraldama», «[läbi] uurima», «otsustama», «kohut mõistma».

Leidunud – εὐρέθησαν – sõna εὐρίσκω tähistab eeskätt taolist leidmist, millele ei eelne otsimine, vaid mis pigem sünnib ootamatult, hea õnne peale.⁸

Tõuse üles – ἀναστὰς – sõna ἀνίστημι tähendab nii «püsti tõusma» kui ka «[unest] üles tõusma» ja «[surnuist] üles tõusma».

Usk – ἡ πίστις – sõna πίστις – «usk», «usaldus», «veendumus», ka «usaldusväärsus» – tuleneb verbist πείθω – «veenma», «veenduma», «veendunud olema», «usaldama», «usalduma», «kuulda võtma», «uskuma».

On...päästnud – σέσωκέν – sõna σῶζω tähendab «päästma», «tervendama», «vabastama».

Sisuline analüüs

Luuka evangeeliumi seitsmeteistkümmes peatükk algab hoiatusega: «On võimatu, et ei tuleks ahvatlusi patule, aga häda sellele, kelle kaudu need tulevad. Talle oleks parem, kui tal oleks vesikikivi kaelas ja ta heidetaks merre, kui et ta ahvatleks üht neist pisikestest patule.» (Lk 17:1j) Järgneb manitsus patustanud noomida ja sellele, kes oma pattu kahetseb, andeks anda, patustagu ta kasvõi seitse korda (või kuitahes palju kordi) päevas (Lk 17:3j).

Kui apostlid seepeale Jeesust palusid, et Ta nende usku kasvataks – sest nii andeksandmine kui andeks saamine nõuab usku –, ütles Jeesus: «Kui teil oleks usku nagu sinepiivakene, te võiksite öelda sellele mooruspuule: «Juuri end üles ja istuta merre!» ja see kuulaks teie sõna.» (Lk 17:6), ning rääkis tähendamissõna alandlikust teenimisest, võttes selle kokku manitsusega: «Nõnda ka teie: kui te olete teinud kõik, mida teil on kästud, siis öelge: Me oleme tühised sulased, me oleme ju teinud, mis meie kohus oli teha.» (Lk 17:10)

⁷ Selle sõna liturgilist kasutust arvestades võib tõlkida ka «tänu ohverdama».

⁸ Meenutagem siinkohal Archimedese kuulsat vanniskäiku.

Seejärel märgib evangelist, et Jeesus oli teel Jeruusalemma poole, ning jutustab kümne pidalitõbise tervendamisest, millele järgneb Jeesuse vastus variseride küsimusele, millal tuleb Jumala riik (Lk 17:20). Õigupoolest ei anna Jeesus sellele küsimusele selget vastust, vaid hoopis hoiatab küsijaid: «Päevad tulevad, mil te ihaldate näha üht Inimese Poja päevist, ja ei saa näha.» (Lk 17:22), rõhutades mitmete näidete varal, et päeval, mil Inimese Poeg tagasi tuleb ja Jumala Kuningriik saabub, tehakse valik, mida ei saa enam muuta: «Üks võetakse vastu ja teine jäetakse maha.» (Lk 17:34jj)

Pidalitõbiste tervendamise lugu, mis esimesel hetkel näib olevat otsekui juhuslikult sattunud erinevate õpetussõnade vahele, on õigesti mõistetav ilmselt just nendesamade õpetussõnade kontekstis, aidates ühtlasi paremini mõista ka õpetussõnade endi tähendust. Seda kinnitab ka tõsiasi, et kõnealune kümne pidalitõbise tervendamise lugu seisab ainult Luuka evangeeliumis – järelikult on ka selle kontekstil kindel tähendus.

Juhuslik ei ole seegi, et Jeesus oli minemas läbi Galilea ja Samaaria vahelt – see väljendab midagi Jeesuse missioonile iseloomulikku: «Ta oli maailmas, ja maailm on tekkinud Tema läbi, ja maailm ei tundnud Teda ära. Ta tuli omade keskele, ent omad ei võtnud Teda vastu.» (Jh 1:10j) Jeesus «on kannatanud väljaspool väravat» (Hb 13:12), ja nii kehastavad kümme pidalitõbist, keda Jeesus kohtas just tollel piirialal, eikellegimaal, kõiki neid, kelle pärast Ta oli tulnud ja kelle pärast Ta oli nüüd teel Jeruusalemma, et seal nende lunastamiseks kannatada ja surra: «Sest Inimese Poeg on tulnud otsima ja päästma kadunut.» (Lk 19:10)

Pidalitõbised on läbi aegade kuulunud kõige õnnetumate inimeste hulka, kuna neid füüsiliselt piinava kohutava haigusega kaasneb nakkusohu tõttu tingimusetu eraldatus teistest inimestest, millele sageli lisandub vähemalt kahtlus, et tegemist on Jumala karistusega mingi spetsiifilise patu eest⁹, nii et pidalitõbiseid ei peetud mitte ainult haigeiks, vaid ka rituaalselt roojasteks: «Ükski Aaroni järeltulijaist, kes on pidalitõbine või kellel on voolus, ei tohi süüa pühi ande, enne kui ta on puhtaks saanud.» (3Ms 22:4)

Samas ei keelanud mitte keegi pidalitõbistel omavahel kokku hoida, ja nii olid koos ka need kümme – kusjuures nagu õige pea välja tuleb, ühendas pidalitõbi omavahel ka need, kes ilma selle kohutava haiguseta oleksid üksteist põlanud või koguni vihanud ja igal juhul üksteisest eemale hoidunud: üheksa juuti ja ühe samaarlase.

Kümme pidalitõbist moodustasid omalaadse koguduse, mis meenutab (küll pisut hilisemat) tõlgendust Aabrahami palvest Soodoma pärast ja sellest, kuidas Mooses jagas Iisraeli rahva kümnesteks rühmadeks, mille kohaselt avaliku palvuse ja mõnede teiste usutalituste läbiviimiseks on vajalik קָהָל – vähemalt kümme täisealist [juudi] meest:

⁹ Vt nt 4Ms 12:9–11: «Ja Issanda viha süttis põlema nende vastu ning Ta läks ära. Kui pilv oli lahkunud telgi pealt, ennäe, siis oli Mirjam pidalitõvest lumivalge. Aaron pöördus Mirjami poole, ja vaata, too oli pidalitõbine. Siis Aaron ütles Moosesele: «Oh mu isand! Ära pane meie peale seda pattu, et me olime rumalad ja eksisime!»

«Aga ta ütles: „Ärgu süttigu põlema Issanda viha, et ma veel üksainus kord räägin! Vahest leidub seal kümme?» Ja Tema vastas: «Ma ei hävita kümne pärast.»» (1Ms 18:32)

«Ja Mooses valis tublisid mehi kogu Iisraelist ning pani nad juhtideks rahvale, pealikuiks iga tuhande, saja, viiekümne ja kümne üle.» (2Ms 18:25)

Evangelist märgib, et pidalitõbised tulid Jeesusele vastu, kui Ta oli sisenemas ühte külla (või alevisse). See on oluline, kuna see näitab, kui tungiv oli pidalitõbiste soov Jeesust näha ja kõnetada, ning kui suur oli nende vajadus Tema abi järele ja lootus Tema peale: nad mitte ei oodanud Jeesuse saabumist, vaid läksid Talle vastu; nad ei lasknud Tal külla siseneda ega andnud Talle aega puhata ja ennast kosutada, vaid kõnetasid Teda kohe, sest nad tajusid, et see võib olla nende ainus võimalus.

Samas ei olnud nad (vähemalt füüsiliselt) pealetükkivad, vaid jäid alandlikult ning Seadusest kinni pidades eemale seisma. Samamoodi, nagu ühine haigus vabastas need mehed vastastikusest vaenust ja põlgusest, ühendas see nad alandlikkuses, mis seisneb eeskätt, nagu see sõna ise ütleb, «maaläheduses», s.t oma olukorra ausas ja realistlikus mõistmises nii iseennast ja teisi inimesi kui ka Jumalat ja oma suhet Temaga silmas pidades. Sel viisil sai neid otsekui needusena tabanud kohutav haigus neile tegelikult õnnistuseks, kuna viimselt on kõik inimesed pärast pattulangust ja paradiisiaiast pagendamist samasuguses olukorras: iga Jumalast lahti öelnud, Talle selja pööranud inimene põeb kohutavat vaimulikku surmahaigust, mis on läbi aegade põhjustanud mõõtmatult rohkem valu ja suuremaid kannatusi kui pidalitõbi.

Kümme pidalitõbist tõstsid häält ja hüüdsid: «Jeesus, Õpetaja, halasta meie peale!» (Lk 17:13) Originaalis kasutatud sõna ἐπιστάτης ei tähista mitte õpetajat, vaid ülevaatajat, ülemat, valitsejat, käskijat. Selle salmi heebreakeelsetes tõlgetes kasutatav sõna מוֹרֶה tähistab küll enamasti õpetajat, aga mitte niivõrd teoreetiliste teadmiste andja, kuivõrd juhendaja mõttes: מוֹרֶה on see, kes ütleb, osutab, juhatab, õpetab, mis on õige ja mida tuleb teha. Selle sõnaga Jeesuse poole pöördudes ootavad pidalitõbised nii seda, et Ta ütleks neile, mida nemad peavad tegema, kui ka seda, et Ta käsiks neid hävitaval pidalitõvel nad lahti lasta ja neist lahkuda.

Seejuures on tähelepanuväärne, et pidalitõbised ei sõnastanud oma soovi kuidagi täpsemalt, vaid palusid üksnes, et Jeesus nende peale halastaks. Sellega näitavad nad oma usu ja usalduse suurust ning samal ajal ka oma lootuse sidumist konkreetsetl Jeesusega, kelle nime nimetamine tähendab ühtlasi Tema tunnistamist Issandaks ja Päästjaks (vt märkust Jeesuse nime tähenduse kohta). Jeesuse meelevaldas on halastada ning kuna halastus tähendab oma südame, oma sügavaima sisemuse avamist sellele, kelle peale halastatakse, siis polegi vaja midagi rohkemat paluda: kui Jeesus on Issand ja Päästja, siis on see, mida Ta ütleb ja teeb, palujaile ja enda Tema kätte usaldajaile igal juhul abiks ja õnnistuseks.

Jeesuse vastus pidalitõbistele on sarnane nende palvele: Ta ei võta ette mingit erilist tervendamise talitust, ei anna haigusele korraldust pidalitõbistest lahkuda, vaid käsib neil otsekui juba sündinud fakti sedastades minna ja ennast preestritele näidata: «Minge näidake endid preestritele!» (Lk 17:14) See korraldus tulenes Seadusest, mille kohaselt preestrite ülesannete hulka kuulus ka inimeste tunnistamine pidalitõbiseks või pidalitõvest tervenenuks: «Inimene, kelle ihunahal on muhk või lööve või valge laik ja see areneb tema ihunahal pidalitõveks, tuleb viia preester Aaroni või mõne tema poja juurde, kes on preester. Kui preester näeb ihunahal löövet ja et karvad lööbes on muutunud valgeks ja et lööve paistab olevat madalam kui muu ihunahk, siis on see pidalitõbi; ja kui preester seda on vaadanud, siis ta peab tema roojaseks kuulutama.» (3Ms 13:2j); «See on seadus pidalitõbise kohta ta puhastuspäevaks: tema tuleb viia preestri juurde.» (3Ms 14:2)

Jeesuse käsk pidalitõbistele oli siiski midagi enam kui lihtsalt Seaduses ette nähtu kordamine: see oli korraldus, mille järgimine nõudis isegi suuremat usaldust kui see, mida nõudis prohvet Eliisa sõna järgimine Naamanilt: Naaman pidi pidalitõvest paranemiseks tegema midagi füüsiliselt kogetavat, kümme Jeesuse juurde tulnud pidalitõbist pidid aga ilma igasuguse välise kinnitusega minema preestri juurde, et see nad puhtaks tunnistaks, hoolimata sellest, et nii mõnegi meelest võis see tähendada enda lolliks tegemist ning tuua kaasa ränga pettumuse.

Pidalitõbised said puhtaks sellel ajal, kui nad läksid. See ei tähenda, et tervenemine oleks olnud nende tegu või tasu nende usalduse ja kuulekuse eest. Pigem oli see otsekui järgi minemine juba valmis pandud kingitusele, samamoodi, nagu Jumala halastus ja pääste on Jeesuses Kristuses juba olemas kõigile, kes on valmis selle usus vastu võtma.

Evangelist jätkab: «Aga üks nende seast, nähes, et ta on paranenud, tuli tagasi Jumalat valju häälega ülistades ja langes silmili maha Jeesuse jalge ette Teda tänades. Ja see oli samaarlane.» (Lk 17:19j) Eestikeelne tõlge ei anna hästi edasi kõige sündinu dünaamilisust, kuna originaalteksti põhjal näib olevat kindel, et samaarlane pöördus sõna otseses mõttes ümber kohe, kui oli oma paranemist märganud, ning hakkas kohe ka valju häälega Jumalat ülistama, et Jeesuse juurde jõudes Tema jalge ette langeda ja Talle tänu tuua.¹⁰

Vahel arvatakse, et samaarlane läks esmalt ikkagi preestri juurde, nagu ülejäänud üheksa, kuna temagi järgis Moosese Seadust, ent pigem on siin peidus midagi märksa sügavamat: samaarlane pöördus tagasi Jeesuse juurde, kes on ainus tõeline preester, kelle meelevaldas on mitte ainult pidalitõvest puhtaks kuulutamine, vaid sellest ning kõigest muust, mis inimest hävitab ja rüvetab, puhtaks, vabaks ja terveks tegemine. Jeesus on «halastav ja ustav ülempreester Jumala ees rahva pattude lepitamiseks» (Hb 2:17), kes «ei ole preestriks saanud lihaliku käsu Seadust mööda, vaid hävimatu elu

¹⁰ Nii δοξάζω – «ülistama», «austama» – kui εὐχαριστέω – «tänama», «tänu tooma» – on originaalis jätkuvat tegevust väljendavas oleviku ajavormis.

väge mööda» (Hb 7:16), ning on «iseenda verega» saavutanud «igavese lunastuse» (Hb 9:12) – kõigi nende ohvrite asemel, mis «kunagi ei või ära võtta patte» (Hb 10:11).

Ülejäänud üheksa terveks saanud pidalitõbist tegid tõenäoliselt täpselt seda, mida Jeesus oli käskinud neil teha. Ometi kõlab Jeesuse sõnades pettumus nende suhtes: «Eks kümme ole saanud puhtaks? Kus on need üheksa? Kas muid ei ole leidunud, kes oleksid tulnud tagasi Jumalat ülistades, kui vaid see muulane¹¹?» (Lk 17:17j) Kuna kõik pidalitõbised teadsid, et Jeesus liigub külast, mille lähistel nad Teda kohtasid, peagi edasi, on ebatõenäoline, et nad kavatsesid pärast preestri juures käimist Tema juurde tagasi pöörduda. Pidalitõvest puhtaks tunnistamine oli üsna pikk protseduur (vt 3Ms 14) ning võib arvata, et pärast selle lõpuleviimist poleks mehed enam leidnud Jeesust sealt, kuhu Ta oli neist maha jäänud. See ei tähenda, et nad poleks olnud Jeesusele tänulikud, küll aga on tõsi, et nad ei näinud Jeesuses seda, kellena samaarlane Ta ära tundis – oma Päästjat ja Issandat.¹²

Jeesus ütles Tema juurde tulnud samaarlasele: «Tõuse üles ja mine, sinu usk on su päästnud!» (Lk 17:19) Kuna mitte ainult samaarlane, vaid kõik kümme pidalitõbist olid terveks saanud, on selge, et Jeesus ei kõnele siin mitte sellest, vaid millestki enamast: Ta ei pea enam silmas seda usku, mille varal samaarlane oli asunud teele preestrite juurde, vaid seda, mis oli ta toonud tagasi Jeesuse ja Temas ilmunud tõelise pääste juurde. Seepärast ei ole vale näha korralduse «Tõuse üles!» taga vihjet sellele ülestõusmisele, mis sel hetkel veel ees seisis – Jeesuse enda ülestõusmisele surnuist, mille läbi on kõigile, keda aheldab pattulanguse pidalitõbi, kingitud uue elu võimalus.¹³

Pidalitõvest terveks saanud samaarlasel oli olemas alandlikkus, millest Jeesus oli kõnelnud vahetult enne kohtumist kümne pidalitõbisega: ta teadis, et see, mis talle osaks sai, oli teenimatu arm. Tal oli ka usk – kas suurem või väiksem kui sinepiivakene, pole tähtis, sest selle usu läbi sai talle osaks midagi võrratult suuremat ja paremat kui mõne mooruspuu üles juurimine ja merre istutamine. Ta sai osa andeksandmise imelisest annist ning võis kogeda tema juurde jõudnud jumalariigi väge. Ta oli nende hulgas, kes vastu võetakse, samal ajal kui mõni teine – või lausa üheksa – maha jäetakse. Kümne pidalitõbise lugu ei ole ainult lugu imelisest tervenemisest. See pole ka ainult lugu tänulikkusest ja tänamatuses, vaid see on Jumala armu evangeelium, rõõmusõnum sellest, et Jeesuses Kristuses on neile, kes Temasse usuvad, kingitud jumalik pääste ning uus ja igavene elu, olgu nad juudid, samaarlased või paganad.

¹¹ Kreeka sõnal ἀλλογενής puudub eesti sõnale «muulane» omane halvustav tähendusvarjund.

¹² On tähelepanuväärne, et Jeesus näib Tema juurde tulemise ja Talle tänu toomise samastavat Jumalale au andmisega.

¹³ Samamoodi annab samaarlase tegevuse kirjeldamisel kasutatud sõna εὐχαριστέω – «tänama», «tänu tooma/ohverdama» – võimaluse mõelda sellele, kuidas me armulauda pühitsedes pöördume Issandale tänu ohverdades tagasi Jeesuse juurde, et saada õndsakstegeva usu varal osa Tema elustavast ja puhastavast puudutusest ning päästest, mida meile kingitakse Tema püha Ihu ja Vere sakramendis.

Jutluseks

Viieteistkümnenda nelipühajärgse pühapäeva teemaks on EELK Kirikukäsiraamatu järgi «Tänulikkus». Teema on seotud kirikukäsiraamatu lugemiskava esimese lugemisaasta Evangeeliumiga (Lk 17:11–19), mis kõneleb kümnest Jeesuse poolt tervendatud pidalitõbisest, kellest vaid üks – põlatud samaarlane – tuli tagasi Teda tänama. Pühapäeva teemat selgitatakse Jumalateenistuste käsiraamatus järgmiselt: «Pühapäeva piiblitekstid räägivad tänulikkusest ja tänamatuses. Jeesus aitas eriti teiste poolt hüljatud inimesi. Nendest inimestest, keda Ta aitas, tulid vaid vähesed tagasi Teda tänama ja kinnitama oma usku Temasse. Teisi pahandas see, et Jeesus ei tegutsenud nende soovitud viisil. Kuid Jeesus soovis head kõigile, vahet tegemata isikute vahel.»

Esimese lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (Js 38:16–20) on lõik surmani haige kuninga Hiskija tänulaulust pärast seda, kui ta oli Jumala armu läbi imeliselt paranenud. Hiskija tunnistab, et Issand on ainus, kes päästab ja teeb terveks, kes annab inimesele elu ja hoiab teda elus. Epistlik (Ef 5:15–20) on apostel Pauluse manitsus elada «nagu targad, kasutades aega õigesti, sest päevad on kurjad», Vaimust täidetuna Jumalat tänades ja ülistades.

Kahtlemata on tänulikkus äärmiselt oluline jutluse teema, kuid kümne pidalitõbise tervendamise lugu on võimalik ja soovitatav kasutada evangeeliumi kuulutamiseks Jeesusest Kristusest, Issandast ja Õnnistegijast, kelles Jumal on kogu inimkonnale kinkinud pääste, millest saadakse osa usu kaudu. Usk Kristusesse väljendub omakorda tänulikkuses, mis saab nähtavaks nii Jumala austamises ja ülistamises kui Tema tahte tundmises ja täitmises.

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Pärast seda, kui Jeesus oli oma jüngritele kõnelenud patust ning teistele ahvatluseks saamise ohust, üksteisele andeks andmise tähtsusest, usust, kuulekusest ja alandlikkusest, jõudis Ta Galilea ja Samaaria vahelt läbi minnes ühe küla ligi, kus Ta tõenäoliselt kavatses öömajale asuda. Enne, kui Jeesus jõudis külla siseneda, tulid Talle vastu kümme pidalitõbist, kelle häda oli nii suur, et nad ei läbenud lasta Jeesusele puhata ega ennast kosutada, vaid hüüdsid Teda nähes juba eemalt, et Ta nende peale halastaks. Jeesust oma Käskijaks nimetades tunnustasid pidalitõbised Tema meeleva – ilmselt nii iseenda kui neid vaevava haiguse üle. Me ei tea, kui palju nad kõigest mõistsid ning kuivõrd neid sundis tagant nende usk ja kuivõrd häda, ent me teame, et nad pöördusid oma hädas Jeesuse poole – vahel ei saagi nõuda midagi rohkemat, ja nagu me kuulsime, oli sellest abi, sest nad saidki oma kohutavast haigusest terveks.
2. Nii, nagu pidalitõbised ei palunud Jeesuselt otsesõnu, et Ta nad terveks teeks, vaid üksnes, et Ta nende peale halastaks, nii ei tervendanud ka Jeesus neid konkreetse sõna või teoga, vaid käskis neil minna ja ennast preestritele näidata. Alles pärast

seda, kui pidalitõbised olid Jeesuse sõna peale teele asunud, said nad puhtaks. See ei tähenda, et terveks saamine oleks olnud pidalitõbiste endi tegu või teene – see oli vaid kuulekuse akt, mille tulemusel nad said osa armukingist, mis oli nende jaoks juba valmis pandud. See nõudis usku – eeskätt usaldusena Jeesuse suhtes, isegi kui sellega kaasnes kartus ennast piinlikku olukorda panna –, ja kõik kümme meest tulid selle väljakutsega toime.

3. Seda pole sugugi vähe, ent seda pole ometi ka piisavalt – taas mitte Jumala armu ära teenimise, vaid Tema armu äratundmise, vastuvõtmise, tunnustamise ja tunnistamise mõttes. Just siin tuleb esile samaarlase erinevus teistest tervenenutest: Ta mõistis, et terveksaamine oli tulnud otseselt Jeesuselt, ning Ta tuli Jeesuse juurde tagasi, Jumalat ülistades ja Jeesusele Tema jalge ette langedes tänu tuues. Jeesuse juurde tagasi tulles sai samaarlane osa millestki mõõtmatult suuremast kui oli paranemine pidalitõvest: ta sai terveks kogu inimkonda hävitavast patu, surma ja Jumalast lahutatuse haigusest. Ta leidis tõelise pääste, mille allikaks on Jumala ja Inimese Poja lunastav kannatus, ristisurm ja ülestõusmine. Usk Jeesusesse Kristusesse, meie Päästjasse, lubab meil koos Temaga üles tõusta ning toob meis esile tõelise tänulikkuse, millest võrsub uus, Jumala tahtega kooskõlas olev elu, mida me oleme kutsunud jagama nendega, kes on meie ümber.